

поку). CM(2024)52. URL: https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/rye_ramkova_konvenciya_zi_shtuchnogo_intelektu_prav_lyudyny_demokratiyi_ta_verh._prava.pdf

7. Рекомендація щодо штучного інтелекту : Рекомендація Ради Організації економічного співробітництва та розвитку від 22 травня 2019 р. № OECD/LEGAL/0449. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-71>

INSTITUTE OF MEDIATION IN CIVIL LEGISLATION OF UKRAINE: GAPS IN LEGAL REGULATION AND WAYS TO OVERCOME THEM

ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПРОГАЛИНИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Zavalniuk S.V.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Private Law
National University "Odesa Law Academy"
Odessa, Ukraine*

Завальнюк С.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
Національний університет «Одеська
юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У сучасних умовах розвитку суспільних відносин, появи нових правових інститутів та запровадження альтернативних способів регулювання конфліктів проблема прогалин у законодавстві набуває особливої актуальності. Динамічність суспільного розвитку часто випереджає процес законодавчого врегулювання, у зв'язку з чим виникають ситуації, коли чинні правові норми не охоплюють усіх можливих відносин. Одним із прикладів таких процесів є становлення інституту медіації в Україні, що дозволяє дослідити особливості виникнення та подолання прогалин у цивільному законодавстві.

У наш час особливого значення набуває розвиток сучасних механізмів альтернативного вирішення спорів. Медіація стала одним із нових правових інститутів для України, формування якого потребувало значного часу та поступового нормативного закріплення. Як зазначає Жданюк А. В., інтеграція медіації у правову систему України є проявом

реагування правової практики на сучасні суспільні потреби, що вимагає переосмислення традиційних підходів до вирішення спорів та визначення нової ролі представників юридичної професії [2, с. 77].

На відміну від багатьох європейських держав, де медіація вже тривалий час використовується як ефективний механізм альтернативного врегулювання спорів, в Україні її законодавче закріплення відбулося лише 15.12.2021р. із прийняттям Закону України «Про медіацію» [3]. Подальшим етапом розвитку цього інституту стало затвердження Державного стандарту соціальної послуги медіації наказом Міністерства соціальної політики України від 03.06.2024 № 269-Н [1].

Водночас процес становлення медіації супроводжується низкою проблем, які свідчать про наявність законодавчих прогалин. Зокрема, враховуючи збільшення кількості правових конфліктів, медіація може стати ефективним інструментом зменшення навантаження на судову систему шляхом врегулювання частини цивільних спорів без звернення до суду. Однак чинне законодавство не завжди містить достатнє регулювання окремих аспектів застосування цієї процедури.

Одним із перспективних напрямів розвитку цього інституту може бути впровадження онлайн-медіації, яка дозволить сторонам брати участь у процедурі незалежно від місця їх перебування.

Досліджуючи ефективність медіації, Степанова Г. М. зазначає, що результативність цієї процедури залежить від професійності медіатора, його навичок та обраного стилю проведення медіації. Важливе значення мають також принципи нейтральності й незалежності медіатора, оскільки їх порушення може негативно вплинути на можливість досягнення сторонами взаємоприйняттого рішення [6, с. 294].

Однією з проблем практичного застосування медіації є участь у процедурі не самих сторін спору, а їхніх представників. Такий підхід може знижувати ефективність медіації, оскільки основною перевагою цієї процедури є безпосередній діалог між учасниками конфлікту та їх активна участь у пошуку компромісу.

Окремої уваги потребує питання професійної підготовки медіаторів. Науковцями обґрунтовано необхідність встановлення більш детальних вимог до освіти медіаторів, зокрема щодо обов'язкової наявності вищої освіти магістерського рівня [4]. Вважаємо, що законодавче закріплення таких вимог сприяло б підвищенню якості медіаційних послуг та забезпечило б належний рівень професійної компетентності осіб, які здійснюють відповідну діяльність. На недостатню визначеність окремих положень Закону України «Про медіацію» також звертала увагу Ткаченко Н. І. [7].

Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання медіації висловлює і Факас І.Б., який наголошує на необхідності запровадження ліцензування медіаційної діяльності, акредитації освітніх програм та проходження практичної підготовки майбутніх медіаторів шляхом участі щонайменше у десяти процедурах медіації [8, с. 108].

На нашу думку, окремою прогалиною залишається відсутність чіткого визначення вікових вимог до медіаторів. Чинний Закон України «Про медіацію» лише передбачає можливість встановлення додаткових вимог, у тому числі щодо віку, однак конкретний критерій законодавством не визначений. Доцільним є встановлення мінімального віку медіатора на рівні 25 років, оскільки така діяльність потребує не лише професійних знань, а й достатнього рівня соціальної зрілості, життєвого досвіду та розвинених комунікативних навичок.

Ще однією проблемою, яка перешкоджає повноцінному розвитку медіації в Україні, є недостатній рівень обізнаності громадян щодо можливостей альтернативного вирішення спорів. Значна частина суспільства не має достатнього розуміння переваг медіації та можливості врегулювання конфліктів шляхом переговорів. Відсутність належної інформаційної підтримки знижує ефективність функціонування цього інституту та перешкоджає його поширенню.

Для подолання цієї проблеми необхідним є проведення системної інформаційної кампанії, спрямованої на популяризацію медіації, підвищення правової культури громадян та поширення практики застосування альтернативних способів вирішення спорів. Важливим також є використання позитивного досвіду зарубіжних держав та його адаптація до українських умов. На необхідність підвищення рівня інформованості суспільства щодо медіації звертав увагу Рахлис В. Л. у своїй науковій роботі [5, с. 287].

Суттєвою прогалиною Закону України «Про медіацію» [3] є відсутність чіткого визначення моделі функціонування цього інституту. Законодавець не визначив, чи має медіація в Україні виключно приватний характер, чи може застосовуватися також у сфері публічно-правових відносин. Така невизначеність створює певні труднощі у практичній реалізації окремих положень законодавства.

Крім того, положення Закону України «Про медіацію» [3] потребують подальшої деталізації щодо особливостей проведення процедури стосовно окремих категорій спорів, зокрема цивільно-правових конфліктів. Недостатньо врегульованими залишаються питання етапів проведення медіації, особливостей взаємодії учасників процедури та гарантій належного функціонування цього інституту.

Водночас розвиток медіації в Україні демонструє позитивну тенденцію. Важливим кроком у напрямі популяризації цього способу

врегулювання спорів стало розроблення фахівцями проєкту Європейського Союзу «Право-Justice» комунікаційної стратегії з медіації. Її метою стало підвищення рівня знань про можливості медіації, формування позитивного ставлення суспільства до цього інституту та поширення інформації серед органів державної влади, суддівського корпусу і представників медіаторської спільноти.

Отже, медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів поступово займає важливе місце у системі цивільно-правового регулювання України. Її застосування сприяє не лише пошуку компромісного рішення між сторонами, а й зменшенню навантаження на судову систему. Разом із тим ефективність цього інституту залежить від подальшого вдосконалення законодавства, підвищення професійних стандартів медіаторів та формування довіри суспільства до позасудових способів захисту прав.

У перспективі ефективне функціонування цього інституту сприятиме покращенню механізмів захисту цивільних прав, забезпеченню доступності правосуддя та наближенню України до європейських стандартів. Аналізуючи проблематику прогалин у цивільному законодавстві, слід зазначити, що законодавство об'єктивно не може передбачити всі можливі суспільні відносини, оскільки вони постійно змінюються та ускладнюються. Поява нових правових явищ, трансформація існуючих відносин, розширення кола суб'єктів та об'єктів цивільного права неминуче зумовлюють необхідність подальшого нормативного регулювання. Саме тому виникнення прогалин у законодавстві є закономірним явищем, а основним завданням правової науки і практики є пошук ефективних способів їх виявлення та подолання.

Література:

1. Державний стандарт соціальної послуги медіації: наказ Міністерства соціальної політики України від 03.06.2024. № 269-Н. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text>
2. Жданюк А. В. Медіація як технологія запобігання конфліктам у професійній діяльності юристів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2017. № 3. С. 75–80. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1008/1/11.pdf>
3. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text>
4. Костюченко О. Є., Монаєнко А. О., Атаманчук Н. І. Медіація як форма захисту цивільних прав. *Нове українське право*. 2022. № 1. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/196/17>

5. Рахлис В. Л. Проблеми формування медіаційних компетентностей у сучасних навчальних закладах України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. № 55 (108). С. 285–291. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2017/55/39.pdf>

6. Степанова Г. М. Сучасна характеристика інституту медіації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 292–295. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/73.pdf

7. Ткаченко Н. І. Світоглядні аспекти медіаційної практики в Україні в військовий та післявоєнний час. Модернізація вітчизняної правової системи в умовах світової інтеграції: *Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Кропивницький*. 2022. С. 336. URL: https://dspace.sfa.org.ua/bitstream/123456789/1890/1/Romanko_Sotsialno-humanitarnyi.pdf

8. Факас І. Б. Правовий статус медіатора та здійснення медіації в цивільному судочинстві. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 107–111. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/16.pdf

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-72>

**THE IMPORTANCE OF AN ANTI-CORRUPTION CULTURE
IN THE MEDICAL FIELD FOR IMPROVING SOCIETY-WIDE
PREVENTION OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED
BY HEALTHCARE PROFESSIONALS**

**ЗНАЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СФЕРІ
МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ
ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МЕДИЧНИМИ
ПРАЦІВНИКАМИ**

Diakur M. D.

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Criminal Law
Yurii Fedkovych Chernivtsi National
University
Chernivtsi, Ukraine*

Дякур М. Д.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*